

ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА В МЕХАНІЗМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ.

Перехід до ринкової економіки в нашій країні став причиною кардинальних змін в економічних відносинах. В даних умовах підприємствам надається свобода при вирішенні виробничих і соціально-економічних завдань, у виборі прогресивних систем управління економікою. Ринкові відносини приводять до значних змін у економіці підприємств та організацій.

Ринок виступає моделлю високого рівня розвитку економічних основ товарного виробництва. Ним визначається споживча вартість товару, що вимірюється суспільними необхідними затратами праці. Ринкові відносини стимулюють виробників товарів на підвищення ефективності виробництва, якості та конкурентоздатності продукції. Перехід до такого типу відносин змушує підприємство орієнтуватися на ринковий попит, на загальне зниження витрат виробництва, яке сприяє одержанню високого доходу.

Визначення собівартості в умовах ринкових відносин, незалежно від форми власності, є умовою ефективного управління економікою підприємства.

В сучасних умовах господарювання в певній мірі змінюється методологія обчислення собівартості, що викликано наявністю договірних зобов'язань, можливістю вільної реалізації окремої частини продукції та інших чинників. Виходячи із конкретних умов виробництва, підприємство визначає суму затрат і контролює процес їх формування. Саме тому ринкова економіка великого значення надає правильній побудові обліку витрат виробництва і калькулюванню собівартості продукції, аналізу найбільш важливих факторів, що впливають на рівень собівартості. При цьому, визначити витрати виробництва як економічну категорію можна лише на основі всестороннього вивчення їх економічної суті та змісту.

На наш погляд, витрати підприємств – економічна категорія, яка з однаковим ступенем відноситься і до кількісних, і до якісних змін витрат засобів підприємства.

робочої сили для виготовлення продукції. Її використання можливе і в народногосподарському масштабі, і в якості синоніму витрат на виробництво продукції на підприємствах, в галузях.

Однак в першому і другому випадках необхідно враховувати принципову різницю між цими поняттями. Втрати підприємства як народногосподарська категорія представляють собою суму спожитих засобів підприємства і вартості продукту, створеного необхідною працею. Втрати підприємств, галузей в принципі складаються із тих же складових частин, але затрати матеріальних ресурсів обчислюють по цінах, що відхиляються від їх вартості, а затрати на заробітну плату не рівні по величині додатковому продукту, створеному необхідною працею, оскільки вона виступає не лише у формі оплати за працю, але і використовується для створення суспільних фондів споживання. Ці втрати складають основу собівартості продукції, вони менші за неї на величину елементів додаткового продукту. Окрім цього, втрати підприємств, на відміну від собівартості, можуть виражатися не лише у вартісному, але і в натуральному виразі. Зміни сукупної величини витрат підприємства у будь-якому випадку безпосередньо впливають на рівень собівартості продукції.

Собівартість виражається втратами підприємства, відокремленою частиною вартості, яка повинна знову повернутися на підприємство для продовження процесу виробництва в нормальному вигляді. Собівартість продукції по величині рівна грошовим витратам підприємства на виплату заробітної плати, на спожиті засоби виробництва та інші потреби. Але самі ці затрати не є собівартістю, вони – еквівалентні їй, лише кількісно рівні з нею, вони – передумова процесу виробництва, в той час коли собівартість – його результат.

Між такими категоріями, як витрати виробництва, вартість і собівартість продукції існує тісний взаємозв'язок і взаємозумовленість. Так, витрати виробництва представляють собою сукупність затрат праці, як живої, так і уречевленої, на виробництво продукції, а уречевлена у товарі праця служить основою встановлення мінових пропорцій в умовах ринкових відносин між виробниками і споживачами. В свою чергу, собівартість продукції є відокремленою частиною вартості, що визначається як грошовий вираз витрат підприємства. Госпрозрахунковий принцип відшкодування собівартості продукції підприємству є конкретною формою суспільної суті витрат виробництва і собівартості. При цьому необхідно відмітити, що витрати виробництва і собівартість є важливими об'єктами фінансового обліку.

Поступовий перехід економіки України на систему ринкових відносин висуває підвищені вимоги до обліку та калькулювання собівартості продукції, а саме приведення їх до міжнародних стандартів. Перш за все, це:

– найбільш повне і точне відображення дійсних затрат живої та уречевленої праці на кожен вид продукції по економічно обґрунтованих виробничих нормах;

– відокремлений облік усіх затрат і платежів, які по тих чи інших причинах включаються в собівартість продукції, але не є дійсними витратами виробництва, тобто не мають до них прямого відношення;

– повне співставлення складу і змісту елементів собівартості в різних галузях та на окремих підприємствах, а також планових та звітних показників собівартості в цілому і по статтях витрат.

Важливе значення має науково-методичне обґрунтування складу затрат, які повинні включатися в собівартість продукції. Необхідною передумовою правильного визначення собівартості продукції є наукове розмежування затрат, що включаються у витрати виробництва і відносяться безпосередньо на фінансові результати. Дане питання досить складне і однозначно не вирішене ні в теорії, ні на практиці.

Економічний зміст виробничих витрат визначається їх участю у створенні сукупного суспільного продукту. Його величина складається із вартості спожитих засобів підприємства, перенесеної на виробничий продукт, і заново створеної вартості. У зв'язку із цим, затрати, що включаються в собівартість, і затрати, що покриваються за рахунок інших джерел, повинні поділятися відповідно на фонд відшкодування спожитих засобів підприємства і фонд оплати праці та на вартість додаткового продукту, що направляється на розширення виробництва і задоволення суспільних потреб.

В практиці планування, обліку та калькулювання це не завжди витримується: з однієї сторони в собівартість включають затрати, які повинні замінюватися із вартості

додаткового продукту, з іншої – із вартості додаткового продукту заміщаються витрати, що відносяться до собівартості продукції.

Проблема поділу витрат на ті, що включаються у собівартість, і ті, що відносяться на фінансовий результат, розглядалась у ряді публікацій і вимагає глибокого наукового обґрунтування. Протягом останніх років питання про склад витрат, що включаються у собівартість продукції, дискутується в економічній літературі. Одні економісти вважають, що у собівартості повинні знайти відображення усі затрати підприємства, пов'язані з виробництвом і реалізацією продукції. Інші – пропонують включати у собівартість лише затрати в суспільно необхідних розмірах.

Склад витрат на виробництво і реалізацію продукції, що включаються у собівартість, встановлюється директивними органами. Основним документом, що регламентує склад таких витрат, єдині принципи і методи планування, обліку та калькулювання собівартості продукції в усіх галузях промисловості, на даний час є Типове положення з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості. Кожна галузь має свої особливості, які визначаються специфікою її технології та організації, що знаходить відображення в галузевих інструкціях, які розробляють міністерства та відомства.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА АКАДЕМІЯ НАРОДНОГО ГОСПОДАРСТВА
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

*Рекомендовано Вченою Радою Академії
як науковий збірник*

Тернопіль – 2000
Видавництво "Економічна думка"

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Збірник наукових праць викладачів і аспірантів кафедри економічного аналізу ТАНГ. – Тернопіль, 2000 р.

Розрахований на фахівців, які цікавляться проблемами організації економічного аналізу, обліку, аудиту. Може бути корисним студентам, аспірантам, викладачам вузів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Шкарабан С.І., д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, зав.кафедрою економічного аналізу ТАНГ.

Фаріон І.Д., д.е.н., професор, зав.кафедрою економіки, обліку і контролю у невиробничій сфері ТАНГ.

Гуцайлюк З.В., д.е.н., професор, зав.кафедрою аудиту ТАНГ, проректор з наукової роботи ТАНГ.

Рудницький В.С., д.е.н., зав.кафедрою аудиту Львівської комерційної академії.

Литвин Б.М., д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедрою економіки і управління будівельним комплексом ТАНГ.

ISBN 966 - 7411 - 66 - 4

**Свідоцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації
ТР №288 від 22 лютого 2000р.**

**Підписано до друку 22.05.2000р. Зам.402. Тираж 400.
Друкарня ВАТ "ТРЗ"Оріон", м.Тернопіль, вул. 15**

Дейнека О.Є.	Аналіз елементів стимулювання в умовах зміни орієнтації маркетингу.....	82
Дейнека Ю.П. Рожелюк В.М.	Аналітичні аспекти формування організаційних структур..... Бізнес-план фінансового оздоровлення сільськогосподарських підприємств – як визначальний фактор виходу з кризи аграрної економіки.....	84 85
Яцишин С.Р.	Витрати виробництва в механізмі функціонування ринкової економіки.....	86
Домбровська Н.Р. Волощакевич М.Я. Жукевич С.М. Кривий З.І.	Аналіз кредитоспроможності підприємства..... Деякі напрямки вдосконалення економічного аналізу..... Мале підприємництво як об'єкт економічного аналізу..... Методи оцінки і аналіз майбутніх витрат на виробництво продукції.....	88 89 90 91
Хархут Н.М., Домбровська Н.Р. Юлія Довнар	Аналіз складу, динаміки та стану основних засобів..... Розробка системи комунікацій для служб маркетингу на підприємствах.....	93 95
Фастовець М. Дмитришин О. Бабій В.	Управління валютними ризиками..... Первинний облік ПДВ..... Деякі методичні аспекти обліку та аналізу виробничих витрат і собівартості продукції.....	98 101 102
Литвин Н.Б.	Аналіз методів розрахунку фінансових результатів від обмінних операцій уповноважених банків.....	102
Тринька Л.Я. Голяш І.Д. Прибега І.Є. Данилюк І.В. Питель С. Галапуп Н.Д. Юлія Довнар	Групування витрат в системі управлінського обліку..... Аналіз попиту на продукцію: мікро- та макроекономічні аспекти..... Особливості фінансового аналізу іноземних інвестицій..... Аналіз прибутку підприємств..... Аналіз окупності інвестованого капіталу..... Теоретичні основи процесу аналізу ризиків..... Важливість розуміння та застосування маркетингу в діяльності українських підприємств.....	102 102 111 111 111 111 111
Навольська Н.В. Будник Л.А.	Аналіз підприємницької діяльності..... Проблеми організації контрольно-ревізійної роботи на сучасному етапі.....	111 12
Адамик О.В. Король В.С. Уніят А.	Дохід як основна облікова категорія..... Аналіз організації управління на кризовому підприємстві..... Бухгалтерська звітність: зміни, підходи і аналітичні можливості.....	12 12 12
Тріль С.Р.	Деякі аспекти організації обліку доходів виробничої діяльності в Україні.....	12
Соловйов Є.В.	Від дискусій до аналізу загальноекономічної дилеми: протекціонізм – фрітредерство.....	12
Гавришко Н. Янушевич Є.П., Романська Д.П. Ляхович Л.А. Мех А. Паламар Р.В.	Аналіз показників збуту готової продукції в умовах ринку..... Аналіз екологічної ситуації Західного регіону України і її вплив на якість сільськогосподарських угідь..... Мобілізація джерел фінансування, створення і розвитку ФПГ.... Реформування обліку ремонтів основних засобів..... Оперативний облік та аналіз витрат цукрового виробництва на етапі надходження і зберігання сировини.....	13 13 13 13 13
Уніят Л.М.	Методика визначення ефективності використання інвестицій в підприємствах переробної промисловості АПК.....	14
Прохоровська С.А.	Проблеми використання трудового потенціалу у сільському господарстві.....	14
Бісовський Я.В.	Структурно - динамічний аналіз використання земельних ресурсів Тернопільщини.....	14
Проник Ю.Д.	Аналіз використання сільськогосподарських угідь Західного регіону України і його екологічного стану.....	14
Карапетян Е.Т.	Вплив маркетингового середовища на формування виробничої програми.....	14